

Spomin na umorjenega bogoslovca

Nedolžna žrtev tedanjih razmer

V toplém sončnem popoldnevu, v nedeljo, 13. novembra, se je na gozdni jasi v bližini Šempasa, južno od Vitovelj, v tišini zbralo okrog 400 domačinov in s postavitvijo križa, molitvijo in pesmijo obeležili spomin na bogoslovca Emila Keteja, ki so ga partizani na tistem mestu umorili pred skoraj 67 leti.

Še pred 15. uro so prisotni molili rožni venec, ki ga je ob asistenci župnika **Bogdana Brica** vodil Ketejev starejši sošolec in prijatelj msg. **Anton Štrancar**. **Magdalena Mlečnik** iz Oseka je v uvodnem nagovoru spomnila na tragično smrt komaj 20-letnega mladeniča, na trpljenje, mučeništvo in čistost nedolžnega človeka.

Beli kamni na grobu so iz njegove rojstne župnije Planine nad Ajdovščino. Novogoriški župnik **Aleš Rupnik** je izpostavil, da okoliščine, v katerih živimo, še niso zrele, da bi dosegli ideal sprave, a obeležje umorjenemu Keteju je korak k resnici in zrelosti. Koprski pomožni škof dr. **Juri Bizjak** je blagoslovil križ in orisal Ketejevo prošnjo svojim rabljem, da ga pustijo živeti. Prošnja ni bila uslišana. "V plitev grob ga je za skoraj štiri leta sprejela gozdna jasa in drevesa so mu nudila krov, dokler ga niso pogumni svojci skrivaj odkopali in dostojno pokopali."

Kraj umora južno od Vitovelj (N 45 54 51, E 13 44 00), v bližini sedanje avtoceste, se imenuje Ovčji plac, in škof Bizjak je ime kraja povezal s prisposodbo jagnjeta, ki v krščanski simboliki pomeni nedolžno žrtev za odpuščanje grehov.

Kandidat za blaženega

Glede okoliščin smrti Emila Keteja se šele sedaj odstira zamolčana resnica. Prvi je o njem pisal **Anton Pust**, tudi prisoten na prireditvi, ki je Keteja označil za svetniškega kandidata: "Bil je popolnoma nedolžna žrtev tedanjih razmer, v ničemer se ni pregrešil, ničesar mu niso mogli očitati. O tem me je še bolj prepričalo prebiranje njegovega dnevnika, ki ga je začel pisati v začetku bogoslovnega študija."

Kaže, da bi po **Filipu Terčelju**, za katerega že poteka postopek za beatifikacijo, kaj kmalu lahko sprožili tudi postopek za bogoslovca Keteja. Njegova nedolžnost in način smrti sta namreč podobna kot pri **Lojzetu Grozdetu**, ki je bil nedavno proglašen za blaženega.

Poleg predanosti duhovnemu je bilo za Keteja značilna domoljubna naravnost, saj je izhajal iz zavedne primorske družine, ki je zvesto ohranjala slo-

venski jezik in kulturo. Rojen je bil 1. julija 1924 v Dolenjah pod Planino pri Ajdovščini, očetu **Josipu** in materi **Angeli** kot šesti od osmih otrok. Leta 1944 je bil gojenec goriškega malega semenišča. Sodobniki ga opisujejo kot fanta blagega značaja. Edini primer, ko se je razjezil, po spominu sošolca Štrancarja, je bil, ko je vrgel na tla zemljevid, ker je na njem pisalo Mare nostrum - Naše morje, namesto Jadransko morje. Vodstvo šole ga je hotelo zaradi tega celo izključiti.

Kot mladega študenta, bogoslovca, so ga zelo privlačila vprašanja socialnega nauka, zlasti gibanje žosizem, ki je zadevalo delavska vprašanja. Seznanil se je z delovanjem in uspehi socialnih organizacij ustanovitelja tega gibanja **Josepha Leona Cardijna** (1882-1967).



Emil Ketej je bil iz zavedne primorske družine

Poleti 1944 je začel pisati *Moj dnevnik*. Vanj si je zapisoval zlasti nagovore duhovnega vodje v semenišču, dr. **Franca Močnika**, tistega zavednega primorskega duhovnika, ki so ga Marušiči in drugi solkanski mladinski aktivisti po nalogu oblasti izgnali čez mejo. Ketej si je zapisoval tudi osebna razmišljanja in podatke o dogodkih iz vsakdanjega življenja.

Umor na Ovčjem placu

Poznavalci sklepajo, da je revolucionarna oblast umor Keteja skrbno načrtovala. Tudi potek dogodkov po prijemu dokazuje, da zločinsko dejanje ni bilo nikakršna napaka. Ketejevo družino so poznali kot gospodarsko trdno stoječo in globoko verno. Motilo jih je, da je Emil v bogoslovju.

Čeprav so Ketejevi materialno podpirali partizane, so zaradi Emilovega brata, ki



Spomin na Emila Keteja so v nedeljo obeležili s postavitvijo križa in molitvijo na mestu, kjer je bil pred 67 leti umorjen

se je izognil partizanski mobilizaciji, aretirali očeta Josipa, ga zasliševali in z njim grobo ravnali. Doma je začel bolehati. Ko je Emil v Gorico dobil sporočilo, da je oče na smrt bolan, se je, kljub svarilom sošolcev, odpravil 9. novembra 1944 v Dolenje ter srečno prispel. Na družino in posebej na očeta je bil zelo navezan. V svoj dnevnik je zapisal: "Smilijo se mi vsi domači, posebno starši. Oče prenaša poleg tolikih skrbi še trpljenje boleznih. Oh, ko bi le upal, bi zamenjal svoje zdravje za njegovo, saj je človek s tako ljubeznijo in požrtvovalnostjo vreden še veliko več, kot sem mu jaz sposoben dati."

Tri dni kasneje je odšel nazaj v Gorico. Oče je umrl 14. novembra, njega pa sta na mostu pod Osekom zaustavili dve oboroženi aktivistki. Ko jima je pokazal dokumente, sta mu dali vedeti, da je tisti, ki ga iščeta. Odpeljali sta ga proti Šempasu, kjer sta ga prevzela dva partizana. Odvedla sta ga ravno do hiše, kjer je živela Emilova sorodnica, sestrina tačca **Pavla Ferfolja**. Ta je pomembno prispevala, da poznejši tragični dogodki niso ušli pozabi.

Po nekaterih virih naj bi ga imeli kar štirinajst dni zaprtega v nekem hlevu. Posvetovali naj bi se, kaj naj z 20-letnim fantom storijo, dokler ni prišlo povelje, da ga ubijejo. To sta po naših virih izvršila dva domačina, eden naj bi se pred smrtjo pokesal zločina. Spet drugi viri pa pravijo, da je bil Ketej ubit že 11. novembra, kar je zapisano tudi na obeležju.

Ketejevem je 14. novembra umrl oče, kmalu so izvedeli tudi za umor sina Emila. Na željo matere, ki si je srčno želela, da bi bil Emil pokopan, so leta 1948, torej v "svobodi", brat in sestra grob poiskali, v tajnosti odkopali truplo svojega brata

in ga odpeljali na Vrh nad Branikom. Po dveh dneh, ko so kosti hranili v kleti, so posmrtno ostanke pokopali v grob, kjer so bili pokopani svakovi stari starši; pod večer ga je blagoslovil rihmberški župnik **Franc Srebrnič**. Umorjenega brata, za katerega nikoli niso izvedeli za razlog smrti ali kakršnokoli krivdo, si niso upali pokopati doma.

Primorski duhovniki med fašizmom in komunizmom

Zgodovinsko izpričana je ključna vloga primorske duhovščine, ki je tako rekoč do zadnjega enotno branila slovenske narodne pozicije v dobi fašizma. Številne so Italijani preganjali, pretepali, zapirali in konfinirali,

vendar smrtnih žrtev med njimi ni bilo. Nič neobičajnega ni bila povezava številnih duhovnikov s partizanskim odporniškim gibanjem.

Vse pa se je obrnilo po kapitulaciji Italije septembra 1943, ko so primorsko odporniško gibanje dokončno prevzeli partijski inštruktorji iz Ljubljane. Partija ni zaupala Primorcem, ampak je na Primorsko pošiljala ljubljanske kadre, od **Leskovška Luke** do **Janeza Stanovnika**. S tem se je usodni slovenski razkol prenesele tudi k nam.

Veliko usodnejše kot fašizem je domoljubne primorske duhovnike prizadel komunizem. Kot ugotavlja zgodovinar **Renato Podbersič**, so partizani od jeseni 1943 do konca vojne ubili kar sedem primorskih

duhovnikov in dva bogoslovca. Najbolj je izstopala likvidacija kaplanov **Sluge** in **Piščanca** v Cerknem februarja 1944. Seštevek pokaže, da je več žrtev med primorskimi duhovniki terjal revolucionarni teror kot bombardiranja, Nemci in četniki skupaj. Umori narodu predanih primorskih duhovnikov - spomnimo se **Filipa Terčelja** ter uglednih družinskih očetov v Dornberku, Velikih Žabljah, družine Breclj iz Žapuž, treh deklet v Lomeh pri Črnem Vrhu in številni drugi primeri nikoli kaznovanega revolucionarnega nasilja na Primorskem - postavljajo značaj partizanskega boja na Primorskem v okvir državljanke vojne, ki ga je partija sprožila v osrednji Sloveniji.

JOŽE MOŽINA